

УДК 351.74
DOI

В. А. Медяник
кандидат політичних наук,
доцент кафедри загально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
orcid.org/0000-0003-3456-4472

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті здійснено аналіз методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики. Визначено, що в науці по-різному вживають поняття «метод», що зумовлює різні підходи до його визначення та видів. З'ясовано, що методи адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики являють собою способи, засоби й прийоми втілення її положень у життя. Методи адміністративно-правового регулювання поділено на загальні й спеціальні; за ступенем впливу – на імперативні й диспозитивні. Визначено, що до загальних методів ми відносимо організаційно-розпорядчі, правотворчі, економічні, інформаційні, ідеологічні, які можна класифікувати на види. Констатовано, що спеціальні методи – це ті, які, на нашу думку, використовуються для здійснення регулюючого впливу на зовнішні об'єкти соціальної сфери.

Теоретично обґрунтовано, що адміністративно-правове забезпечення державної соціальної політики відбувається з використанням загальних методів, які пронизують всю управлінську діяльність органів публічної адміністрації в соціальній сфері. За характером (прийомами) впливу методи можуть мати як імперативний характер, так і диспозитивну природу. Методи адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики відбивають механізм впровадження її заходів. Зменшення монополії держави в соціальній сфері (демонополізація ринку соціальних послуг, децентралізація влади) призводить до зменшення імперативних (адміністративних) методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики в сторону диспозитивних. Слід обрати оптимальне поєднання методів, щоб вони були гнучкішими й адаптованими до умов розвитку соціальної сфери, оскільки вони взаємозалежні й взаємозумовлені в процесі їх застосування.

Ключові слова: соціальна політика, методи адміністративно-правового регулювання, способи, прийоми й засоби, методи забезпечення, соціальна сфера.

Medianyuk V. A. CHARACTERISTICS OF METHODS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF STATE SOCIAL POLICY

The article analyzes the methods of administrative and legal support of state social policy. It is determined that in science the concept of "method" is used differently, which causes different approaches to its definition and types. It was found that the methods of administrative and legal support of state social policy are ways, means and methods of implementing its provisions. Methods of administrative and legal regulation are divided into general and special; by the degree of influence on the imperative and dispositive. It is determined that the general methods we include organizational and administrative, law-making, economic, informational, ideological, which can be classified into types. It is stated that special methods are those that, in our opinion, are used to exercise regulatory influence on external objects of the social sphere.

It is theoretically substantiated that the administrative and legal support of the state social policy occurs with the use of general methods that permeate all management activities of public administration bodies in the social sphere. By the nature (methods) of influence, these methods can be both imperative and dispositive in nature. Methods of administrative and legal support of state social policy reflect the mechanism of implementation of its measures. Reduction of the state monopoly in the social sphere (demonopolization of the market of social services, decentralization of power) leads to a decrease in the imperative (administrative) methods of administrative and legal support of state social policy in the direction of dispositive. The optimal combination of these methods should be chosen so that they are more flexible and adapted to the conditions of social development, as these methods are interdependent and interdependent in the process of their application.

Key words: social policy, methods of administrative and legal regulation, methods, techniques and tools, methods of provision, social sphere.

Постановка проблеми. Втілення державної соціальної політики зумовлює існування різних прийомів, способів практичної реалізації її положень. Водночас система способів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики – це дії (діяльність), що дають можливість досягти результатів державної соціальної політики. Засоби державної політики – це ті інструменти, сукупність яких дозволяє здійснювати регулюючий вплив на адміністративно-правові відносини в соціальній сфері. Прийоми адмі-

ністративно-правового забезпечення державної соціальної політики являють собою конкретні форми реалізації методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики, які використовуються в здійсненні конкретних заходів у конкретній ситуації. Сукупність таких прийомів, засобів і способів утворюють своєрідність методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики.

Усі вони реалізуються на практиці, тому їх значення важко переоцінити, адже від їх

правильного обрання та застосування залежить успіх впровадження заходів політики, розвиток галузей соціальної сфери. У такому сенсі важливим є уміння правильно обирати й застосовувати ці засоби. Водночас для кожної галузі соціальної сфери будуть притаманні свої методи адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики. У зв'язку із цим залишається актуальним питання правильного обрання та поєднання такого інструментарію, завдяки якому здійснюється адміністративно-правове забезпечення державної соціальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методи впливу на суспільні відносини в адміністративному праві досліджували вчені в контексті наукових пошуків, які стосувались проблем адміністративно-правового регулювання, методу адміністративного права, адміністративної діяльності тощо. Серед вчених варто виділити таких, як В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, О.Ю. Дрозд, А.Т. Комзюк, Т.П. Мінка, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Р.С. Мельник, Т.П. Мінка й інші. Однак з'ясування та висвітлення особливостей прийомів, способів і засобів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики належної уваги серед науковців не отримало.

Метою статті є висвітлення та характеристика методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики.

Виклад основного матеріалу.

Адміністративно-правове забезпечення державної соціальної політики відбувається завдяки сукупності засобів здійснення управлінських функцій у соціальній сфері, впливу суб'єктів державної політики на її складові частини, завдяки чому така політика втілюється в життя.

Предметом наукових пошуків у багатьох працях є питання систематизації методів і вибору оптимальних їх видів, що своєю чергою зумовлює існування різноманіття поглядів на таке питання.

Однак нині в науці адміністративного права відсутній єдиний погляд на класифікацію методів державного регулювання. Зазвичай їх класифікують за сферою застосування та за способом впливу суб'єкта на об'єкт. Водночас за сферою застосування розмежовують загальні й спеціальні (локальні) методи. Перші застосовуються в усіх сферах і на всіх рівнях державного регулювання (методи планування, контролю, стимулювання, організації). Другі ж використовуються залежно від сфери державного регулювання (ліцензування, дозвіл). За способом впливу суб'єкта на об'єкт виділяють методи прямого (безпосереднього) і непрямого (опосередкованого) впливу. Інакше їх називають адміністративними й економічними. Водночас перші визначають як засоби впорядкованого впливу на діяльність суб'єктів шляхом

прямого встановлення їх прав та обов'язків. Що ж до других, то їхнє застосування передбачає формування стимулів, зацікавленості виконавця в результаті, дає змогу проявити ініціативу тощо. Пропонується поділ методів і за іншими критеріями: за ознакою використання власних повноважень – переконання та примус; за метою – спостереження, контроль, розробка заходів впливу. Виділяються методи наукові й не наукові; демократичні й диктаторські; державні й суспільні (громадські); творчі й шаблонні; адміністративні й економічні; прямого й непрямого впливу; загальні й спеціальні [1, с. 42].

Аналізуючи методи адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики, слід зазначити, що особливості їх видів і класифікація залежить від сфери, в якій вони використовуються. Це соціальна сфера. Однак все ж із позиції комплексного підходу всі методи адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики можна поділити на загальні, які характерні для всіх складових частин соціальної сфери, і спеціальні, використання яких дозволяє впроваджувати в життя конкретні засоби в конкретній ситуації [2].

Аналізуючи методи державної соціальної політики, ми також виокремлюємо загальні й спеціальні. Перші застосовуються у внутрішньоорганізаційній сфері діяльності публічної адміністрації, на стадіях управлінського процесу. До загальних методів ми відносимо організаційно-розпорядчі, правотворчі, економічні, інформаційні, ідеологічні, які можна класифікувати на види.

Спеціальні методи – це ті, які, на нашу думку, використовуються для здійснення регулюючого впливу на зовнішні об'єкти соціальної сфери. До них можна віднести методи надання пільг, дотацій, допомоги, нарахування пенсій, виплату допомоги, отримання статусу учасника бойових дій тощо.

У контексті предмету нашого дослідження адміністративно-правове забезпечення державної соціальної політики відбувається з використанням загальних методів, які пронизують усю управлінську діяльність органів публічної адміністрації в соціальній сфері. За характером (прийомами) впливу ці методи можуть мати як імперативний характер, так і диспозитивну природу.

Важливого значення під час втілення державної соціальної політики набувають організаційно-розпорядчі методи.

Так, до групи організаційно-розпорядчих методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики можна віднести методи планування, організації, контролю, підготовки й прийняття управлінських рішень. Такі методи охоплюють організаційно-розпорядчу діяльність публічної адміністрації з вироблення та втілення державної соціальної політики в життя.

Одним із важливих організаційно-розпорядчих методів є метод планування, який містить стратегічне планування та цільове програмування, унаслідок реалізації яких виробляються та приймаються цільові комплексні програми розвитку соціальної сфери.

Методи стратегічного планування та цільового програмування дозволяють спрогнозувати майбутній стан суспільних відносин у соціальній сфері, майбутню діяльність (місію та візію) органів публічної адміністрації з покращення стану в галузях соціальної сфери, визначити цілі, майбутню модель розвитку соціальної сфери.

Наступна група методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики – це контроль за реалізацією її заходів, який містить такі складові частини, як моніторинг заходів державної соціальної політики, систему методів оцінки, внутрішньоорганізаційний контроль, аудит, нагляд тощо. Усі ці способи контролю забезпечують у цілому законність і правильність реалізації заходів державної соціальної політики, дотримання режиму законності й прав людини на соціальний захист і допомогу.

Правотворчі методи дозволяють здійснювати своєчасне регулювання та спрямування діяльності органів публічної адміністрації в соціальній сфері. Для прикладу можна навести Указ Президента України від 29 січня 2021 р. № 30 «Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги». Таким Указом Президент України спрямував подальшу діяльність органів публічної адміністрації в питаннях покращення стану контролю за наданням соціальних послуг [3].

Економічні методи державного управління – це способи й прийоми впливу, в основі яких лежать економічні відносини держави й реалізація її економічних інтересів. Економічні методи впливають на економічні інтереси держави для досягнення оптимальних результатів їх функціонування з мінімальними вимогами й матеріальними витратами. Зміст економічних методів являє собою взаємопов'язану систему стимулювання та економічного впливу на всі сторони життєдіяльності держави [2]. Усі економічні методи безпосередньо пов'язані з фінансуванням соціальної сфери й діяльності публічної влади з втілення положень державної соціальної політики в життя.

Нині в нашій державі закладається новий фундамент фінансування соціальної сфери на принципах демонополізації ринку соціальних послуг і формується нова модель розподілу повноважень за лінією «район – громада». Тому актуальним є питання, що потребує окремого дослідження, – це обрання правильних прийомів, засобів і способів фінансування заходів державної соціальної політики й соціальної сфери.

Інформаційні методи спрямовані на зміну інструментів державної соціальної політики, на організацію та впровадження соціальної роботи, надання соціальних послуг із застосуванням новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Розвиток соціальної сфери й упровадження державної соціальної політики нині неможливі без налагодженого прямого й зворотного зв'язку з органами публічної адміністрації та надавачами соціальних послуг; між надавачами соціальних послуг і суб'єктами їх споживання через Інтернет, соціальні мережі, відеоконференції тощо. Завдяки таким технологіям забезпечується багато управлінських процесів, обмін інформацією, ведення реєстрів, обслуговування банків даних, ефективність і результативність соціального обслуговування громадян, у тому числі людей похилого віку й з обмеженою мобільністю.

Обраний курс держави на широкомасштабну інформатизацію та цифрові технології передбачає поширення впровадження інформаційних методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики в напрямках: спрощення процедур отримання соціальних послуг і поширення їх доступності; подальшої автоматизації процесів надання соціальних послуг і діяльності публічної адміністрації в такій сфері; удосконалення механізмів захисту інформації та безпеки інформаційних систем; навчання та перекваліфікації фахівців із питань володіння навичками управління інформаційними ресурсами.

Наступними є ідеологічні методи адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики. Реалізація зазначених методів передбачає проведення семінарів, круглих столів, конференцій, щоб якомога ефективніше залучити громадськість, суспільство в цілому до питання необхідності участі в соціальній підтримці вразливих верств населення. Завдяки таким методам має впроваджуватися постулат того, що Україна є не тільки правовою, але й соціальною державою. За допомогою таких методів здійснюється управління відносинами в групах і між групами, а за допомогою психологічних – управління впливом на свідомість окремих індивідів і міжособистісні відносини в групі. Такі методи передбачають вплив на людей за допомогою законів соціології та психології як способи й прийоми впливу на процес формування та розвитку колективу, а також на соціальні й психологічні процеси, притаманні групам чи окремим особам [2].

Висновок. До методів адміністративно-правового забезпечення державної соціальної політики віднесено: організаційно-розпорядчі, правотворчі, економічні, інформаційні, ідеологічні. За характером впливу такі методи можуть мати як імперативний зміст (контроль), так і диспозитивну природу (демонополізація надання соціальних послуг).

З урахуванням вищенаведеного слід зазначити, що адміністративно-правове забезпечення державної соціальної політики здійснюється завдяки поєднанню двох методів адміністративно-правового впливу: диспозитивного й імперативного (адміністративного). Перший являє собою спосіб впливу на суспільні відносини в соціальній сфері, за якого адміністративно-правове регулювання відбувається на засадах демонополізації надання соціальних послуг та їх фінансування, автономії, координації діяльності, договірному регулюванні відносин у соціальній сфері (страхова медицина, пенсійне страхування, функціонування недержавних пенсійних фондів і фінансування їх коштом приватних осіб).

Імперативний (адміністративний) метод використовується під час здійснення стратегічного

планування та цільового програмування, реалізації заходів контролю за впровадженням державної соціальної політики, розподілу й використання державних коштів, дотримання законодавства про соціальні послуги.

Література

1. Надієнко О.І. Форми та методи державного регулювання у сфері пенсійного забезпечення в Україні: сучасний правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 140–146.
2. Бурик З.М. Система методів державного регулювання сталого розвитку в Україні. *Pressing problems of public administration*. 2016. № 1 (49). С. 37–44.
3. Про деякі заходи щодо забезпечення права громадян на якісні та безпечні соціальні послуги : Указ Президента України від 29 січня 2021 р. № 30 / Президент України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/30/2021#Text>.